

ПТАХИ РЯДУ СОКОЛОПОДІБНИХ (Falconiformes) У ПРИРОДНОМУ ЗАПОВІДНИКУ «РОЗТОЧЧЯ»

А. О. Кийко¹, І. М. Горбань², Л. І. Горбань¹

¹ Природний заповідник «Розточчя», смт Івано-Франкове, Львівська обл., Україна

² Львівський національний університет ім. Івана Франка, м. Львів, Україна

Природний заповідник «Розточчя» засновано у 1984 р. на території Яворівського р-ну на Львівщині. Це виключно лісовий заповідник, площа якого займає 2 тис. 84,5 га і належить до Середньоєвропейської широколистяної біогеографічної зони, в межах якої сформовані природні широколистяні літньозелені ліси з незначним поширенням хвойних порід. Тут проходить межа природного поширення бука, явора та черешні, помітне домінування бука та меншою мірою дуба звичайного з дуже типовим і широко поширеним грабом у другому ярусі. Граб у складі місцевих лісових формацій займає значну частку і суттєво впливає на формування лісової рослинності нижніх ярусів. Навколо заповідника домінують лісисті території, а це в свою чергу має суттєвий вплив на формування орнітофауни району дослідження. В екосистемах заповідника представлені вісім природних типів середовища існування. Серед них домінують лісові — п'ять типів: соснові ліси (*Pineta sylvestris*), грабово-дубові (*Carpinetum-Quercetum*), букові (*Fagetum sylvaticae*), дубові (*Querceto roboris, Querceto petraea*), вільхові ліси (*Alneneta glutinosae*). Серед інших типів природного середовища незначні площі займають луки (*Poaeta varioherbosa*), торфові та інші болота, окремі водойми (ставки) та невеликі річки — Верещиця, Ставчанка, які є межами окремих лісових урочищ заповідника.

Територія заповідника розділена на два лісництва (Ставчанське і Верещицьке), які у свою чергу розділені на чотири урочища (Ставки, Горбки, Верещиця, Заливки). Серед них тільки Заливки є лісо-лучним урочищем із заплавою р. Верещиці, багатим чагарниковими і очеретяними заростями, а інші урочища заповідника — виключно лісові.

За останні 20 років діяльності заповідника на його території виявлено 23 види денних хижих птахів, серед яких 10 видів занесено до Червоної книги України, 1 вид — до Європейського червоного переліку IUCN, а саме шуліка чорний (*Milvus migrans* (Boddaert) (табл.). У заповіднику регулярно гніздяться 7 видів, а 6 видів є нерегулярно гніздовими, також 6 видів трапляються під час перельотів, 2 види є виключно зимуючими. Усього на території заповідника зимує 7 видів хижих птахів. Статус шуліки рудого (*Milvus milvus* (L.)) вважаємо невизначеним, оскільки понад 20 років цей вид був відсутній на території регіону Розточчя (Страутман, 1963; Татаринів, 1973), і тільки в останні роки у гніздовий період зареєстровано окремі особини.

У таблиці представлено перелік усіх виявлених видів денних хижих птахів у заповіднику, а також вказано їх статус за категоріями декотрих природоохоронних актів, зокрема Червоної книги України, та належність до переліку регіонально рідкісних видів, що є відносно нечисленими на території Львівської обл.

Нижче наведено коротку характеристику перебування кожного виду денних хижих птахів у заповіднику.

Скопа (*Pandion haliaetus* (L.)). Залишається тільки мігруючим видом, хоча умови для її гніздування є порівняно сприятливими. Весняна міграція відбувається малопомітно, переважно у кінці березня — квітні, а осіння міграція в окремі роки досить помітна. На Янівському ставі (площа 207 га), який межує з заповідником, у серпні — першій половині вересня протягом одного дня іноді реєструють 2–3 ос. одночасно.

Осоїд (*Pernis apivorus* (L.)). У заповіднику малочисельний, але гніздиться регулярно у кількості 1–2 пар.

Шуліка чорний (*Milvus migrans* (Boddaert)). Протягом останніх 20 років сталося різке падіння чисельності, зараз нерегулярно гніздиться лише 1 пара.

Шуліка рудий (*Milvus migrans* (Boddaert)). На гніздуванні у заповіднику не трапляється, за останні 50 років виявлений тільки один раз.

Лунь польовий (*Circus cyaneus* (L.)). На території заповідника є типовим мігруючим видом, чисельність якого коливається з року в рік. Як правило, весняна міграція незначна, окремих особин

Таблиця

Статус денних хижих птахів на території природного заповідника «Розточчя» протягом 1985–2008 рр.

Вид	Червона книга України	Регіонально рідкісні	Статус перебування
<i>Pandion haliaetus</i> (L.)	3	–	ПР
<i>Pernis apivorus</i> (L.)	–	+	РГ
<i>Milvus milvus</i> (L.)	1	–	З
<i>M. migrans</i> (Boddaert)	–	+	НРГ
<i>Circus aeruginosus</i> (L.)	–	–	РГ
<i>C. cyaneus</i> (L.)	1	–	ПР
<i>C. pygargus</i> (L.)	–	+	НРГ
<i>Accipiter gentilis</i> (L.)	–	+	РГ, ЗМ
<i>A. nisus</i> (L.)	–	–	РГ, ЗМ
<i>Buteo buteo</i> (L.)	–	–	РГ, ЗМ
<i>B. lagopus</i> (Pontopp.)	–	–	ЗМ
<i>Circaetus gallicus</i> (Gm.)	3	–	НРГ
<i>Hieraetus pennatus</i> (Gm.)	1	–	НРГ
<i>Aquila chrysaetos</i> (L.)	3	–	ПР
<i>A. pomarina</i> C.L. Brehm	3	–	НРГ
<i>Haliaeetus albicilla</i> (L.)	2	–	РГ, ЗМ
<i>Falco rusticolus</i> L.	–	–	З
<i>F. cherrug</i> J.E. Gray	3	–	ПР
<i>F. peregrinus</i> Tunst.	2	–	ПР, ЗМ
<i>F. subbuteo</i> L.	–	+	РГ
<i>F. vespertinus</i> L.	–	+	ПР
<i>F. tinnunculus</i> L.	–	+	НРГ
<i>F. columbarius</i> L.	–	–	ЗМ

Примітки. Цифрами вказано номери природоохоронних категорій відповідно до другого видання Червоної книги України (1994); РГ — регулярно гніздовий, НРГ — нерегулярно гніздовий, ЗМ — зимуючий, ПР — пролітний, З — залітний.

рееструють на відкритих площах протягом другої половини березня — квітня. Осіння міграція інтенсивніша, пік прольоту припадає переважно на кінець жовтня — першу декаду листопада. Але 2002 р. осінній проліт відбувся у стисліші терміни і розпочався на цілу декаду раніше. Під час міграції рееструють окремі особини, іноді по 2–3 птахи разом. Загалом восени через заповідник пролітає

близько 20–60 ос. Окремі самці можуть траплятись і взимку, але зимівля дуже рідкісна, нерегулярна.

Лунь лучний (*Circus pygargus* (L.)) та **лунь очеретяний** (*Circus aeruginosus* (L.)). В ур. Заливках нерегулярно гніздиться 1 пара першого виду і достатньо регулярно — 1–2 пари іншого виду.

Яструб великий (*Accipiter gentilis* (L.)) та **яструб малий** (*Accipiter nisus* (L.)). Гніздяться регулярно, але загальна кількість постійно коливається в межах 2–3 пар у яструба великого та 4–6 пар у яструба малого.

Канюк звичайний (*Buteo buteo* (L.)). Регулярно гніздиться у кількості 3–4 пар.

Змієїд (*Circaetus gallicus* (Gm.)). Зрідка трапляється біля берегів р. Верещиці та Янівського ставу під час добування корму як впродовж весняної та осінньої міграції, так і у період гніздування, але знахідок гнізд останнім часом немає.

Орел-карлик (*Hieraetus pennatus* (Gm.)). Виявлений у кінці квітня 2003 р. на межі лісу та ур. Заливок, але доказів гніздування немає.

Підорлик малий (*Aquila pomarina* C.L. Brehm). Трапляється переважно під час весняних та осінніх міграцій, але 1–2 пари періодично гніздяться на території заповідника або біля його кордонів. Місцем регулярного здобування корму є заплавні луки ур. Заливок.

Беркут (*Aquila chrysaetos* L.). Зареєстровано тільки під час осінньої міграції, яка проходить переважно у кінці жовтня — листопаді. Спостерігають поодиноких особин, які практично не затримуються на території заповідника.

Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla* (L.)). Продовжує успішно гніздитися на території заповідника в ур. Ставках. По долині р. Верещиці і особливо на Янівському ставі під час перельоту і на зимівлі закримуються 2–3 дорослих птахи, іноді і молоді особини (Гузій, Бокотей, 1995; Кийко та ін., 2005).

Із соколів у заповіднику регулярно гніздиться тільки **підсоколик великий** (*Falco subbuteo* L.) у кількості 1–2 пари, а **борівітер звичайний** (*F. tinnunculus* L.) має сприятливі умови для гніздування лише в ур. Заливках, проте тут нерегулярно може гніздитися не більше 1 пари. Інших соколів рееструють під час міграцій або навіть у зимовий період, як то **сапсана** (*F. peregrinus* Tunst.).

Кречет (*F. rusticolus* L.) протягом 20 років зареєстрований тільки двічі, а **балабана** (*F. cherrug* J.E. Gray) і **кібчика** (*F. vespertinus* L.) під час міграції спостерігають відносно регулярно. **Підсоколик малий** (*F. columbarius* L.) так само, як і **зимняк** (*Buteo lagopus* (Pontopp.)), на території заповідника трапляються тільки під час міграції (березень, листопад) та на зимівлі.

Література

- Гузій А. І., Бокотей А. А. Рідкісні види птахів заповідника «Розточчя» і прилеглих територій // Наук. вісник: Зб. наук.-техн. праць. — Львів : УкрДПТУ, 1995. — Вип. 4. — С. 175–184.
- Кийко А. О., Горбань Л. І., Матейчик В. І. Червонокнижні види хребетних тварин у заповідних екосистемах Волинського Полісся та Розточчя // Стан і біорізноманіття екосистем Шацького національного природного парку. (Наук. конф., Шацьк 16–18.09.2005 р.). — Львів. 2005. — С. 41–43.
- Страутман Ф. Й. Птицы западных областей УССР. — Львов : Изд-во Львов. ун-та, 1963. — Т. 1. — 203 с.
- Татаринев К. А. Фауна хребетных заходу України. — Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1973. — 256 с.
- Червона книга України. Тваринний світ / Під заг. ред. М. М. Щербака. — К. : Укр. енциклопедія, 1994. — 464 с.

ВСТРЕЧА ЕВРОПЕЙСКОГО ТЮВИКА (*Accipiter brevipes* (Severtzov) В КРЫМУ

В. В. Кинда

Азово-Черноморская орнитологическая станция, г. Мелитополь, Украина

Гнездовый ареал европейского тювика (*Accipiter brevipes* (Severtzov) охватывает Юго-восточную Европу и Переднюю Азию к востоку до долины Урала, южного побережья Каспийского моря и Фарса (Степанян, 1975). Районы зимовки до сих пор точно не известны. Вероятней всего, они расположены в центральной части Восточной Африки севернее экватора (Stamp & Simmons, 1987).

Историческая область распространения вида в Украине простирается к югу от линии, которая соединяет низовья р. Днестр, г. Кировоград, пгт Диканька Полтавской обл., г. Волчанск Харьковской обл. (Зубаровський, 1977). Исчерпывающие сведения по численности, распространению и биологии вида на территории стран СНГ содержатся в работах В. П. Белика в соавторстве с В. В. Ветровым (1998, 1999). Основные места гнездования вида в Украине, по данным названных авторов, ныне расположены в бассейне Северского Донца в пределах Луганской и Харьковской областей.

Сведения о тювике в Крыму, приводившиеся в XIX в. (Сомов, 1892), как считает Ю. В. Костин (1983), противоречивы и маловероятны. По мнению автора, единственный экземпляр, который служит достоверным свидетельством пребывания вида на полуострове, был добыт Ф. А. Киселевым 16.09.1949 в окр. Симферополя. Однако в каталоге коллекций Национального научно-природоведческого музея НАН Украины ныне он не значится (Пекло, 1997). Согласно данным В. П. Белика и В. В. Ветрова (1998), другой экземпляр из Крыма — самка в ювенильном наряде — была добыта И. Н. Шатиловым. Тушка этой особи хранится в музее Зоологического института (Санкт-Петербург, Российская Федерация) без указания конкретного места и даты добычи, она неверно была определена коллектором как перепелятник (*Accipiter nisus* (L.)). Можно